

I

MIHAI POP

A FOLKLÓR KORUNKBAN

Általános napjainkban az a vélemény, hogy az európai kultúra területén egyre ritkább az olyan tájegység, ahol a folklór még őrzi hagyományos szerepét. Emiatt az utóbbi években egyre gyakrabban találkozunk két, látszólag egymásnak ellentmondó törekvéssel. Az egyik a sürgős kutatásokat szorgalmazza, amelyeknek az volna a feladatuk, hogy megmentse a hagyományos folklór még el nem tűnt és teljesen át nem alakult értékeit, a másik éppen a mai jelenségekre irányítja a figyelmet: arra, hogy miként alakul át a hagyományos folklór, hogyan alkalmazkodik az ipari társadalom életkörülményeihez. Ebben a helyzetben, amikor a két ellentétes törekvés között éppen az átalakulás folyamata az összekötő kapocs, szükségszerűvé válik meghatározni a folklór státusát a mai világban. Ez – gondolom – éppen a román folklór területén lehet eredményes, amelynek minden mai megnyilvánulása közvetlenül vonatkozatható a még élő hagyományra. Ebből a szempontból, ha a folklórt úgy tekintjük, mint az emberek közötti állandó kommunikáció tárgyát, megfogalmazhatjuk azt a hipotézist, hogy a két véglet az önellátó falusi társadalom hagyományos folklórja és a mai ipari társadalom fogyasztási cikknek számító folklórja.

A távoli múltban a román falusi társadalom önellátó volt. Maga termelte meg és fogyasztotta el javait. Az egyes közösségeknek, a különböző tájegységekben, jól körvonalazott kulturális élete volt. Ebben a folklór ősi rítusokként, szokásokként, szóbeli költészetként, táncként és énekként volt jelen. Szerves része volt minden közösség kulturális-művészi nyelvezetének. Ki lehetett vele elégténi a közösség tagjainak közlési igényeit, általa létre lehetett hozni és meg lehetett érteni rituális, ceremóniális és művészi üzeneteket, közvetíteni lehetett olyan irodalmi, zenei és koreografikus értékeket, amelyeket ma népnek

nevezünk. A román folklórnak ezt az állapotát sohasem rögzítették, mivel megelőzte a népi kultúra iránti tudományos érdeklődést. Csupán különböző aspektusainak rekonstrukcióját kísérelték meg, a tradicionalista kutatók pedig romantikusan dicsőítették. Mi annak a folyamatnak az alsó határaként tekinthetjük, amellyel a kulturális élet jelenkori állapotához eljutotunk, amikor a folklór már fogyasztási cikké is válik.

Bár a legrégebbi időkben sem lehet kizárni egymáshoz közeli önellátó közösségek folklór-nyelvezetének érintkezését, a kifejezési módok és eszközök gazdagodását heterogén, falusi és városi értékek asszimilációja révén, általában úgy tartják, hogy a román folklór csupán a XVIII. században kerül közeli kapcsolatba a nyugati urbánus kultúrával, azzal, amely később az ipari társadalom kultúrájává vált. Tehát mintegy két évszázada kezdődött az átmenet a hagyományos folklórról a mai folklórra, és ez azt eredményezte, hogy a viselet, a népdal és tánc, a költészet és a próza fogyasztási cikké vált. Ez egyidős a manufaktúrális anyagi javak terjedésével, a modern iskolázás kezdetével, a könyvvel, a katonáskodással, a kommunikációs csatornák modernizálódásával, a feudális városi életforma polgárosodásával stb.

Mint minden hasonló folyamatban, a fejlődés üteme kezdetben alig érzékelhető, később is lassú, ám egyre gyorsuló az utóbbi évtizedekben. És bár fogyasztottak különféle eredetű termékeket, egészen az I. világháborúig a falvak, a legtöbb tájegységben, megőrizték a helyi folklórt, a folklór hagyományos funkcióit. Sőt azt lehet mondani, hogy némely tájegységben a folklór egyik-másik műfaja éppenséggel felvirágzott.

Ezzel magyarázható, hogy századunk elején Bartók Béla Máramarosban, Biharban és Hunyad környékén „ősi állapotokat” talált olyan falvakban, amelyek lakói – az elkerülhetetlen utazásokat kivéve – sohasem hagyták el szülőföldjüket, ahol a háziipar tökéletesen kielégítette a helybeliek napi szükségleteit. Ezek a falvak alakították ki benne azt a meggyőződést, hogy „a régi időkben a parasztnak – úgyszólván – minden megnyilatkozása közösségi aktus volt. [...] Az emberi élet minden fontosabb eseményének: [...] aratásnak, lakodalomnak, halálzásnak stb. elmaradhatatlan kísérői bizonyos ősrégi szertartások. Ezeknek fontos és szerves részei a megfelelő énekek; minden ilyen esemény szigorúan a meghatározott előírások sze-

rint történik [...]. Természetesen valamennyi ceremoniális ének kizárólag odaillő szertartással együtt mutatható be; időtöltésül egyáltalán nem illik ilyen dalokat énekelni” (Bartók 1933).

Két évtizeddel később C. Brăiloiu már nem talál ilyen „ősi állapotokat” a hagyományos folklór hívei számára. Adatközlőiről írva megemlíti azok mellett, akiktől hagyományos népdalokat lehet gyűjteni (akiket ő hagyományörző elemeknek nevez), a tipikus adatközlőt: öt elemet végzett, 18 éves korában elhagyta a faluját, végigjárta aztán az ország főbb városait különböző foglalkozásokat űzve. „Repertoárja nyilván szoros összefüggésben van életrajzával, különféle slágerekből áll, de tartalmaz gyermekkori énekeket is.” Az ilyet hagyomány-fel lazító elemnek tekinti. Felfigyel tehát a hagyományos falusi élet átalakulására. Szociológusként mérlegelve a vizsgált való ságot, C. Brăiloiu észreveszi azt a feszültséget, amely a hagyomány megtartó ereje és az újító, gazdagító törekvések között kialakul.

A folyamat harmadik szakaszában végeztem gyűjtést 1961-ben Lupşa faluban, Mehedinți-ben. Itt érdekes megfigyeléseket tehettem arra vonatkozóan, hogyan fejlődött a folklór a két világháború közti állapotából a maiba. Általában azt tapasztaltam, hogy az átalakulás nagyobb mérvű volt, és más minőségű: a megújító erő fölénybe került a hagyomány megtartó erejével szemben. Ebben a tájegységben, amelynek hagyományos folklórját a temetési szertartás énekei és a dojnák jellemezték, már csak idős asszonyok ismerték a halottas énekeket, noha a sirató még általános volt.

Tíz éve egyre ritkábban lehetett dojnat hallani. Az egyik legjobb dojnaénekes asszony mondta, hogy az ő fiatal korában jóval több dojnat énekeltek, most több a „gyors” ének. Az énekek szövege is hajdan hosszabb volt, mai „mintáik” rövidebbek. Hősi énekeket és betyárdalokat sem énekeltek. Eltűntek utolsó előadóikkal együtt. Az idősebb falusiak, különösen a nők énekeltek viszont lírai dalokat a helyi hagyományból, még inkább vokális táncdallamokat és románcokat, amelyeket a cigányzenészek terjesztettek. A faluban már nem táncoltak hórát, mert a legények vagy végleg városra költöztek, vagy munkatelepen dolgoztak. Nem találtam egyetlen mesemondót sem, aki varázsmesét mondott volna.

A faluban maradt lányok olyan dalokat énekeltek, amelyek

országszerte ismertek a rádió révén, vagy amelyeket a munkatelepeken dolgozók hoztak magukkal. Néha, mint hajdan, együtt is énekeltek, de ilyenkor sem tértek el attól, amit a rádióban hallottak. Rendszerint azt is pontosan tudták, mikor hallották először a dalt a rádióból, melyik szólista énekelte, voltak kedvenc szólistáik, akiknek utánozták a repertoárját és az éneklési módját.

A legjellemzőbb, amire gyűjtésünk során felfigyeltünk, hogy a falu jelenkori kulturális életében az éneklés, a tánc és a mesemondás már nem uralkodó. Jelen voltak ugyan bizonyos énekek, táncok, mesék az előadók passzív repertoárjában, de azok már inkább a múlthoz tartoztak (lásd bővebben Pop 1963).

Ha megkíséreljük ellenőrizni ezeket a megállapításokat, hogy megtudjuk, mennyiben jellemzőek a román népdal mai állapotára, nagyon komplex helyzet tárul föl.

A hagyományos folklór együttélése a fogyasztási cikkek tekintett folklórral különféleképpen jelentkezett az egyes tájegységekben. Eltéréseket mutatott műfajonként is. Mivel ezt eddig senki nem tanulmányozta a román folklór egészében, meglegszünk néhány jellemző tény rögzítésével. Még sok olyan tájegység van és szigetszerű táj, ahol a helyi folklór – az elkerülhetetlen társadalmi-gazdasági változások mellett is – a hagyományokat követi. Van néhány rendkívül ellenálló műfaj is, mások meg azért őrződnek meg, mert a funkciójuk megváltozott. Végül szinte mindenütt megtalálható latens formában a hagyományos folklórrepertoár nagy része, és így bár már nem aktív tényezője a falvak kulturális életének, de bármikor életre kelthető.

Némely hagyományos műfaj funkcionális változásainak köszönheti továbbélését. Máramarosban például a régi dojna, amely a lírai repertoárból eltűnőben van, megőrződik a lakodalmi szertartásban. Dallamára éneklük a menyasszonybúcsúztatót, amikor a menyasszony megválk régi leányélettől és a szülői háztól. Hasonló néhány epikus ének helyzete is. A mondai és hősi témájú epikus ének mint költői és zenei realitás nemrég még mindenütt élő volt a Duna síkságán, má együtt tűnik el utolsó előadóinak halálával. Mégis megőrződött egy nagyon régi epikus ének, amely egy ortodox fejedelemnek egy katolikus nagyúr lányával kötött házasságát beszéli el – hasonlóan a Dusán cár és a velencei dózse lánya házasságáról

szóló szerb-horvát énekhez. Ennek az a magyarázata, hogy beépült a lakodalmi repertoárba: a lakodalmi asztalnál a nász-nagynak éneklük. Több balladaszöveg őrződik a kolinda-repertoárban. Így maradtak meg Erdély északi felében a Miorița és az építőáldozatról szóló ének legrégebb változatai.

De miközben Máramarosban a dojna eltűnőben van, a szomszéd Lápos vidékén még él az idős asszonyok mindennapi repertoárjában. A legtöbb tájegységben, olyanokban is, ahol szöveggel már nem éneklük, a dojna virtuóz száma a fúvós hangszeren játszóknak: furulyásoknak, klarinétosoknak, tárogatósoknak. Azt lehet mondani, hogy a hangszeres zene általában ellenállóbb, mint a vokális.

Külön figyelmet érdemelnek azok a népdalok, amelyek részei a cigányzenekarok műsorának. A hivatásos vagy félhivatásos zenészek, a cigányzenészek azt játsszák a lakodalmakban és multságokban, amit hallgatóik kívánnak. A falvak emlékezete általában nagyon sok dalt őrzött meg, a zenészek, hogy hallgatóik igényét kielégíthessék, kénytelenek ismerni őket. Így nagyon sok népdal és tánc dallamát őrzik azon a vidéken, ahol élnek. Ez jellemző azokra a területekre, ahol sok a cigányzenekar, a Bánságra, Olténiára, Munténiára, Moldvára. Nekik köszönhetően a hangszeres zene jóval tovább őrződik meg, mint a vokális, amelyet a falusiak hangszeres kíséret nélkül énekelnek.

Tájegységenként nagy eltéréseket mutat azoknak a műfajoknak a helyzete is, amelyeket O. Densusianu szellemi jellegetűeknek nevez, mivel az egyszerű ember magasabb szintű gondolati és érzelmi világára, életének költői szférájára vonatkoznak (varázsmesék, hagyományok, legendák, versek) (1966. 50–51). Általános az a megállapítás, hogy a helyi hagyomány repertoárja szűkül. Egészen más a helyzetük a népszokásokhoz kapcsolódó népdaloknak és táncoknak. A hagyományos népszokások, amelyeknek az a szerepük, hogy jellemezzék az emberi élet fontos fordulójait, az év jeles napjait, rendkívül szívósak. Szinte minden tájegységben ellenállnak az újtó törekvéseknek. Funkcionálisan megváltoznak ugyan, de ez különösképpen nem befolyásolja szertartásuk ünnepélyességét. Sőt egyik-másik vidéken némely népszokásnak éppen a felvirágzása figyelhető meg.

Így például országszerte megőrződnek az újévi népszokások, gazdag és rendkívül érdekes kolindáikkal, festői maszkos alakoskodóikkal. Élnek még bizonyos agrárrítusok, a pásztorkodással kapcsolatos népszokások, az év jeles napjaihoz fűződő hagyományos ünnepek. Erdély északi és déli részén ma is megünneplik azt a szántóvetőt, aki tavasszal elsőként megy ki a mezőre. Ugyancsak itt az asszonyok még fonóba járnak, a betakarítás jelképeként aratókoszorút kötnek. Máramarosban és az Avasban őrzik a pásztorkodás hagyományos szokásait. A Duna síkságán virágzó stádiumában van a „Călușul” nevű szokás. A házasságkötés minden tájegységben a helyi szokások szerint történik, szertartásuk őrzi még a hagyomány színeit, festőiségét. A temetkezési szokások lényegükben napjainkig érintetlenek maradtak.

Nagyon gyakoriak még a ceremóniális énekek és táncok, amelyek közvetlenül kapcsolódnak a különféle szokásokhoz, vagy amelyek csak azért válnak a szertartás részeivé, hogy vidámabbá, színesebbé tegyék. Azt lehet mondani ebben a tekintetben, hogy a román folklórterületen még egyetlen láncszem sem tűnt el a rituális és ceremóniális aktusok sorából. A szokások tehát őrzik még a hagyományos népdalok és táncok túlnyomó részét.

Bár ezek a megállapítások azt mutatják, hogy a hagyomány megőrző ereje hat még a folklór területén, a falvak napjainkra társadalmi és gazdasági szinten már felszámolták archaikus struktúrájuk utolsó nyomait is. A falusi társadalom is átalakul, a városihoz hasonlóan fogyasztóivá válik. A piacra termel, és a piacról fogyaszt. A falusiak már nem maguk készítik faházaikat, hanem inkább modern építőanyagot vásárolnak. Hasonlóképpen vásárolják a bútort és a belső díszítő elemek nagy részét. Viseletük darabjait szintén a városban veszik. Az élelmiszeripar termékeit fogyasztják.

Az életmódban bekövetkezett változások tükröződnek a kultúrában is, befolyásolják a folklór életét. Általánossá váló jelenség annak a folklórnak a fogyasztása, amelyet a rádió és a televízió terjeszt, a hanglemezekon milliós példányszámban forgalomba kerülő daloké, a folklór-antológiákban tömegpéldányszámban terjedő verseké, meséké, közmondásoké. Eljut a közönséghez az a folklór is, amelyet a népi zenekarok, amatőr művészeti csoportok és együttesek közvetítenek. A modern tö-

megkommunikációs eszközök révén a falusi közösségek ugyanazt a folklórt élvezhetik, mint a városiak. A tömegkommunikáció persze a kultúra egyéb javait is közvetíti: könnyűzenét, szimfonikus zenét, filmeket, színházi előadásokat, regényeket, műköltészetet stb.

A folklór befogadásában fokozatosan eltűnik a falu és a város közötti különbség. Ehhez bizonyára az is hozzájárul, hogy ma a városi lakosság sokkal nagyobb érdeklődést mutat a folklór iránt, mint például a két világháború között. Napjainkban a városok sokkal gazdagabbak folklórban, mint korábban.

Kétségtelen, hogy a román városoknak régebben is volt saját folklóréletük. Népi közösségeikben létrejöttek és elterjedtek szóbeli kulturális értékek, amelyeknek hasonló szerepük volt, mint a falusiaknak. De általában jóval kisebb volt a folklór iránti érdeklődése azoknak, akik integrálódtak a városi kultúrába, más jellegű is volt, mint napjainkban, más volt a célja. Az első világháború után lényeges változás történt városaink életében. A városi lakosság létszámának növekedésével azok, akik faluról jöttek, többnyire szakképzetlen munkára, sajátos folklóréletet hoztak létre a nagy városokbari, különösképpen Bukarestben. Mivel kívülállók voltak, kis közösségekbe tömörülve éltek, annak megfelelően, hogy milyen tájegységből származtak. Továbbra is énekelték helyi dalaikat, vasárnaponként összegyűltek valamelyik külső kerületben, hogy táncoljanak, ahogy otthon szoktak. De műsoruk állandóan kiegészült heterogén elemekkel, amelyeket aztán ők közvetítettek falujuk felé.

Ma teljesen más a helyzet. Az iparosítás kiterjesztésével sok millió ember költözött faluról városra, új demográfiai összetevőt alakítva így ki a legnagyobb városokban. Olyan hagyományos kultúrát hoztak magukkal, amelyben a folklór iránti érdeklődés szinte a legfontosabb elem. A legtöbb városlakónak közeli rokonai, hozzátartozói, barátai élnek a szülőfaluban vagy azokban a falvakban, ahol mestersége révén megfordult. A városlakókká vált falusiak asszimilálták az új életmódot, integrálódtak a városi kultúrába, már nem érzik magukat kívülállónak, de megőrizték hozzátartozásukat azokhoz a falusi közösségekhez is, ahonnan eltávoztak. Számukra a folklór nem egzotikum: hozzátartozik saját kultúrájukhoz. A folklór nyelvezete számukra megszokott, és túl a falura utaló nosztalgián, élvezni tudják, teljes mértékben meg tudják érteni. Ami korábban csak

némely értelmiségi körökre volt jellemző, akiknek szívügyük volt a modern román kultúra kapcsolata a hagyományokkal és a folklórral, az a jelenkori román társadalomban általános jelenség, sőt jellemző is rá. Ez a magyarázata annak, miért olyan nagy a városi közösségek igénye a folklór iránt.

De mi ez a fogyasztási cikként megjelenő folklór, milyen a viszonya a hagyományozhoz, ki hozza létre, milyen formában fogyasztják?

A hagyományos folklór alkotás. Az alkotási, megőrzési és átadási folyamat évszázadok óta megy végbe, jól meghatározott szabályok szerint (Bogatirjev–Jakobson 1929).

A hagyományos folklórközösségeknek saját folklórnyelvezete van, a kifejezési eszközöknek egy sajátos kódja, amellyel üzenetek közvetíthetők szakrális, ceremoniális vagy művészi síkon. Ezek a világosan strukturálódó üzenetek saját jelentéssel bíró jelek a népi szemiotika gazdag rendszerében. Ezt az évszázadok során létrehozott kódot nem tanítják, hanem elsajátítják nemzedékről nemzedékre, mint az anyanyelvet. Bár azok közül, akik a folklórközösségben élnek, senki nem magyarázza, senki nem fejtí ki ezt a kódot, a beavatottak mégis annyira hibátlanul használják, hogy a jelek voltaképpen jegyek is, amelyek révén az azonos közösséghez tartozók felismerik egymást. Képesek kifejezni a közös gondolatokat és érzelmeket, képesek érthetővé tenni az üzenetet mindazoknak, akik ismerik a kódot, képesek a már meglévő folklórtényeknek új változatait létrehozni (Pop 1968, 1970a, b).

A fogyasztási értéként élő folklór mindenekelőtt a hagyományos folklór reprodukciója. Többé vagy kevésbé hű reprodukciója annak függvényében, hogy milyen szerepe van a kulturális fogyasztási javak jelenlegi rendszerében, milyen alkalmazáshoz kötődik a fogyasztása, milyen közösségek igénylik, kik reprodukálják.

Az eredeti folklóralkotásokból, mint láttuk, még bő készlettel rendelkezünk. Azok, akik folklórközösségekből származnak, kézműves szinten végzik a reprodukálást, azok pedig, akik kívülállók, és mégis népdalt akarnak énekelni, professzionális szinten. Azok, akik folklórközösségből származnak: az amatőr művészeti mozgalom tagjai, a népi zenekarok, az énekesek és a hangszerszólísták, olyan folklórjavakat mutatnak be előadásokon és koncerteken, a rádióban és a televízióban, amelyeket

jól ismernek szülőföldjükről, vagy amelyeket azért vettek át az otthoni közösségtől, hogy modern előadásban közvetítsék a nagyközönségnek. Ők többé-kevésbé ismerik a hagyományos folklórnyelvezetet, de kézművesként járnak el vele: adaptálják az új kulturális kontextushoz, azért, hogy érvényesüljön a piacon.

Hogy sikerrel érvényesüljön, figyelembe kell venni a kulturális piac szükségleteit, azokat az új funkciókat, amelyeket a folklórnak szánnak, szoros összefüggésben azzal, hogy milyen alkalmakkor, milyen közönségnek közvetítik a fogyasztási cikknek tekintett folklórt. Tehát új szempontok jelentkeznek, mások, mint amelyeket megszoktunk a hagyományos folklór létrehozásában, megőrzésében és átörökítésében. Az, ami kreatív ebben a kézműves tevékenységben, az éppen az adaptálás az új szempontokhoz, a piac szükségleteihez, azon a szinten, amelyet elvárnak tőlük. Hogy ezen a szinten alkotásról lehessen beszélni, a folklórt közvetítő amatőr művészeknek ismerniük kell a játékszabályokat, a színpad nyelvezetét, a jelenkori művészetek funkcionálási módjait, hiszen ezekben szeretnék integrálni a folklórt, megteremteni az átmenetet azokhoz a szempontokhoz, amelyek ezen a szinten a szép fogalmát meghatározzák.

Az ilyen amatőr reprodukálásban, ha túllép a hagyományos folklór javainak pusztá ismétlésén, meg kell határozni, mit és hogyan reprodukálnak. Felvetődik tehát a folklóralkotások repertoárjának kérdése: mi az, ami egyáltalán bekerülhet a kulturális fogyasztásba. De a kivitelezés színvonala sem hanyagolható el, ahogy azt a fogyasztókhoz eljuttatjuk. Ebből a szempontból az egész ügy rendkívül fontossá válik, mivel kulturális javakról van szó, embert formáló kulturális értékekről.

Akárcsak a fogyasztási cikkek, a folklóralkotások is ki vannak téve a divat szeszélyeinek.

A népdal területén például, a hagyományos lírai dalok helyett, amelyek dallama lassú, vontatott, számos helyi változattal, ma inkább a táncdallamok repertoárjából átvett kötött ritmusú dalokat kedvelik. Éppen emiatt a dalok forgalmában ritka a dojna és az epikus ének. Kialakul aztán a fogyasztási cikkek természetes standardizálódása. Ahhoz a nagy szabadsághoz képest, amely lehetővé tette a hagyományos dalok egyéni variálását, a nagyközönségnek szánt dalok előadásában meghatá-

rozott minták érvényesülnek. Mindennek uniformizáló hatása van. Ehhez az uniformizáláshoz az is hozzájárul, hogy a hagyományos népdallal szemben, amely egyszólamú, kíséret nélküli volt, azok, akik ma előadásokon és koncerteken énekelnek a rádióban vagy a televízióban, szívesen veszik a cigány- vagy népzenekar-kíséretet, ezek pedig már kidolgoztak bizonyos kísérezenei sablonokat.

Aztán, szintén a piac törvényeinek megfelelően, nagyobb szerephez jut a csomagolás, a reklám, a versengés. Ez a folklór esetében a formális elemek túlhajszolásához vezet, olyan előadások szervezéséhez, amelyek sportversenyekkel vetekszenek. A fogyasztók részéről is a sportban megszokott reakciókat váltanak ki, és ez nem mindig kedvez a művészi értékek megbecsülésének. Erről mégsem lehet lemondani, ha a folklór fogyasztási cikké válik, mint ahogy hasonló esetben a jelenkori kulturális élet más területén sem mellőzik a piac hatását.

Ha az előadás hivatásos, mivel az előadók jórészt kívülállók, a jó előadás feltételezi a népdalok tudományos ismeretét, tehát annak a nyelvezetnek az értelmezését, amelyen létrehozták és hagyományozták őket. Feltételezi a hagyományos jelrendszer birtoklását, minden jel, üzenet jelentéseinek ismeretét, a tájékozottságot abban, hogy miként kapcsolódnak a folklórtények a különböző folyamatokban. Ám jelenleg egyáltalán nem kielégítőek azoknak a kívülállóknak az ismeretei, akik a folklór hivatásos előadóivá szeretnének válni. A folklórvajak közkinccsé tételének aktusa tehát a legtöbb esetben csak utánzás. Csak kivételesen, rendkívül tehetséges előadóknál észlelhető a hagyományos nyelvezet ismerete, alkotó alkalmazása. Ilyen volt Maria Tănase, az ismert énekesnő, ilyen Gh. Zamfir pánsípművész, Dumitru Fărcaș tárogatóművész vagy Titiana Mihali, a fiatal népdalénekesnő és még néhányan, akik ugyanezt az utat járják.

A kulturális életben a hagyományos folklór kapcsolatba kerül a fogyasztási cikként élő folklórral, és kölcsönösen befolyásolják egymást. Néha a modern eszközökkel forgalmazott alkotásoknak, ha népi nyelvezetük hiteles, megtermékenyítő hatásuk van. Ahol némely folklórműfaj gyökere nem száradt ki teljesen, csak latens állapotba került, ott olyan hatásuk lehet, hogy ezek a műfajok újra kirügyeznek. Ez a jelenség főként a helyi folklórelőadásokon jelentkezik erőteljesen. Ezek a ha-

gyományos szokásokat új értelemmel gazdagítják, vagy új megnyilvánulási lehetőséget teremtenek számukra.

A folklórnak ez a két formája, amelyben ma él, továbbra is együtt fog élni egy ideig. Funkciójuk azonban eltérő, és az is marad.

A hagyományos folklóralkotások azoknak az üzenetei, akik alkották őket, és saját maguknak szól vagy a közösség velük egyenrangú tagjainak. Céljuk nagyon sokféle, de mindig pontosan meghatározott attól a hagyományos kontextustól, amelyben létrejöttek.

A folklórnak mint fogyasztási értéknek ugyanaz a szerepe, mint a másolatoknak, mint a reprodukcióknak a képzőművészetben. A nemzet egész közösségéhez szól. Eltűnt tehát a tájegységek közötti különbségek szerepe, és eltűnőben van a falu és a város közötti különbség. De új sajátosságokat hoz létre az ipari társadalom komplex struktúrája. Ez különbségeket teremt a megértés szintjén, változatossá teszi funkcionálisan a folklórfogyasztást. Azoknak, akik kézműves szinten vagy hivatásosként reprodukálják, nincs szándékukban valamely hagyományos folklórüzenet közvetítése. Ők művészi üzenetet közvetítenek, amely széles skálán fogható fel: a szabad idő kellemes eltöltésétől a mély, művészi átélésig.

A folklór mint fogyasztási cikk nem értelmezhető tehát másképpen, mint a jelenkori kultúra egészében. Az értelmezéshez nem elegendő a hagyományos folklórhoz viszonyítanunk, viszonyítanunk kell mindazokhoz a művészeti megnyilvánulásokhoz, amelyekkel a mai kulturális életben kapcsolatba kerül. Ebben a viszonyítási rendszerben a mai folklór értelmezése feltételezi annak a nyelvezetnek az explicitté tételét, amely révén megvalósul, azoknak a körülményeknek az ismeretét, amelyek között funkcionál, azoknak a sokrétű és komplex kapcsolatoknak a feltárását, amelyek révén integrálódik napjaink kultúrájába.

Fordította Péntek János